

УДК: 351/354

Делія Оксана Вікторівна,
кандидат історичних наук, доцент, докторант кафедри суспільного розвитку та суспільно-владних відносин, Національна академія державного управління при Президентові України, 03680, м. Київ, вул. Єжена Потьє, 20, тел.: +38 (044) 456 13 86, e-mail: oksanadelia@gmail.com
ORCID: 0000-0001-9806-5328

Делія Оксана Вікторівна,
кандидат исторических наук, доцент, докторант кафедры общественного развития и общественно-властных отношений, Национальная академия государственного управления при Президенте Украины, 03680, г. Киев, ул. Эжена Потье, 20, тел.: +38 (044) 456 13 86, e-mail: oksanadelia@gmail.com
ORCID: 0000-0001-9806-5328

Delia Oksana Viktorivna,
Candidate of Historical Sciences, associate professor, doctoral student of the Department of Social Development and Public-Power Relations, National Academy of Public Administration under the President of Ukraine, 03680, Kyiv, Str. Ezhena Potie, 20, tel.: +38 (044) 456 13 86, e-mail: oksanadelia@gmail.com

ORCID: 0000-0001-9806-5328

DOI <https://doi.org/10.31618/vadnd.v1i14.103>

АРХЕТИП МІСЦЯ В АРХІТЕКТОНІЦІ СЕРЕДОВИЩА ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

Анотація. Актуалізований розгляд поняття середовища державної політики в сучасному публічно-управлінському науковому дискурсі, зумовлений браком системних та комплексних досліджень з цієї проблематики.

Представлено результати розгляду середовища державної політики як місця із застосуванням парадигми архетипного дослідження. Також окреслено та висвітлено зв'язок архетипних уявлень про місце із сучасним перебігом державної політики. Оцінювання середовища як "місця" історично пов'язане з констатацією існування речі або явища та лежить у площині просторової термінології. Місце, в межах підходу, трактується як частина простору, зайнята людиною чи річчю, при цьому місцю надається сенс мінімальної межі, а простору, відповідно, — максимальної межі.

У межах дослідження виокремлено інші підходи, які розкривають категорію місця у дисциплінарних та міждисциплінарних контекстах: соціологічно-поведінковий, феноменологічний, системний тощо. Наголошено, що просторовий переворот у структурі пізнання зумовив аналіз державної політики у просторових категоріях, обґрунтування модерних міждисциплінарних вимірів середовища державної політики, які зумовили появу у тезаурусі державної політики топологічних і метричних характеристик реальності: локація, периферія, центр, диспозиція та взаємодія “місць” суб’єкт-об’єктного складу державної політики тощо. Разом з тим сучасний постнекласичний етап посилив суб’єктивний аспект у розгляді категорії місця, тому категорія “місце” наділяє середовище державної політики соціально-когнітивною сутністю, яка, зокрема, дефінується у понятті ідентичності та зумовлює появу нових підходів до аналізу ідентичності: регіональних, локальних ідентичностей, ідентифікації з місцем, середовищем чи з місцеперебуванням.

Ключові слова: державна політика, середовище, архетип, місце, простір, ідентичність.

АРХЕТИП МЕСТА В АРХИТЕКТОНИКЕ СРЕДЫ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОЛИТИКИ

Аннотация. Актуализировано рассмотрение понятия среды государственной политики в современном публично-управленческом научном дискурсе, обусловленное нехваткой системных и комплексных исследований по этой проблематике.

Представлены результаты рассмотрения среды государственной политики как места путем применения парадигмы архетипного исследования. Также определена и отражена связь архетипических представлений о месте с современным ходом государственной политики. Оценка среды как “места” исторически связана с констатацией существования вещи или явления и лежит в плоскости пространственной терминологии. Место, в рамках подхода, трактуется как часть пространства, занятая человеком или вещью, при этом месту придается смысл минимального предела, а пространству — максимального предела.

В рамках исследования выделены другие подходы, которые раскрывают категорию места в дисциплинарных и междисциплинарных контекстах: социологически-поведенческий, феноменологический, системный и др. Отмечено, что пространственный переворот в структуре познания обусловил анализ государственной политики в пространственных категориях, которые обосновали современные междисциплинарные измерения среды государственной политики. Также обусловлено появление в тезаурусе государственной политики топологических и метрических характеристик реальности: локация, периферия, центр, диспозиция и взаимодействие “мест”, субъект-объектного состава государственной политики и т. д.

Вместе с тем современный постнеклассический этап усилил субъективный аспект в рассмотрении категории места, таким образом категория “ме-

сто” наделяет среду государственной политики социально-когнитивной сущностью, которая, в частности, дефинируется в понятии идентичности и приводит к появлению новых подходов к анализу идентичности: региональных, локальных идентичностей, идентификации с местом, средой или с местопребыванием.

Ключевые слова: государственная политика, среда, архетип, место, пространство, идентичность.

ARCHETYPE OF THE PLACE IN ARCHITECTONIC OF THE ENVIRONMENT OF PUBLIC POLICY

Abstract. The review of the concept of public policy environment in the modern public-management scientific discourse is actualized due to the lack of systematic and comprehensive studies on this problem.

The results of consideration of the state policy environment as a place through the application of the archetypal paradigm are presented.

The connection between archetypal ideas about the place and the modern course of state policy is also outlined and highlighted. The evaluation of the environment as a “place” is historically connected with the statement of the existence of a thing or phenomenon and lies in the plane of spatial terminology. The place, within the framework of the approach, is considered as a part of the space occupied by a person or an object, while the place is given the value of the minimum limit, and the space is given a maximum limit. Within the framework of the research, other approaches are highlighted that disclose the category of place in disciplinary and interdisciplinary contexts: sociological-behavioral, phenomenological, systemic, etc.

It is noted that the spatial revolution in the structure of cognition determined the analysis of state policy in spatial categories, which substantiated modern interdisciplinary measurements of the environment of state policy. And — the appearance in the thesaurus public policy topological and metric features reality: location periphery, a center, location and interaction “places”, theme composition state policy, etc.

Therefore, the category “place” confers on the environment of state policy a social and cognitive entity, which, in particular, is defined in the concept of identity and leads to the emergence of new approaches to the analysis of identity: regional, local identities, identification with a place, environment or residence.

Keywords: public policy, environment, archetype, place, space, identity.

Постановка проблеми. Державна політика, як будь-який суспільний процес і феномен, зумовлена середовищем свого перебування, тим що її формує, оточує та впливає на неї. Безперервне уточнення предметного змісту державної політики, необхідність усебічного розуміння контек-

сту її підготовки, планування та реалізації зумовлюють позиціонування середовища вироблення державної політики як об'єкта наукового пізнання.

Водночас поняття “середовище державної політики” в понятійно-категоріальному апараті науки публічного управління посідає особливе місце, оскільки характеризується доволі широким спектром наукової інтерпретації його змісту та фрагментарністю розгляду у вітчизняній науковій літературі. До того ж зміст дефініції відтворюється лише у межах масштабного розуміння державно-політичного процесу. Осмислення середовища державної політики у контексті онтологічного виміру державної політики як стрижневої основи для її формування є у працях нечисленної, на превеликий жаль, групи зарубіжних і вітчизняних дослідників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною першоосновою публікації стали філософські теорії античних мислителів — Геракліта, Платона й Аристотеля [1]. Окрему групу склали культурологічно-філософські розвідки, присвячені об'єктивізації дефініції “середовище” у межах класичної, неklasичної й постнеklasичної наукової раціональності: Ж. Дельоза і Ф. Гваттарі [2], Н. Барсукової [3], М. Хайдегера [4] і В. Лепського [5], а також праці Є. Орлова [6], Х. Штейнбаха та В. Еленського [7] й А. Раппапорта [8].

Науково-методологічне підґрунтя дослідницького пошуку склали публікації вітчизняних дослідників — В. Тертички, В. Купрія [9–11] й О. Антонової [12; 13].

Разом з тим попередній огляд стану проблеми в науковій літературі дає можливість стверджувати, не применшуючи значущість наявних теоретичних здобутків, що спостерігається брак системного та комплексного дослідження щодо розуміння середовища державної політики як місця із застосуванням методологічного інструментарію архетипної парадигми.

Мета статті — визначити актуальність докладного теоретичного та методологічного аналізу поняття “середовище державної політики” через окреслення його смислового конструкта й виокремлення методологічних підходів до розуміння цієї дефініції. У цьому дослідженні будемо спиратися на широкий історичний контекст, у межах якого існували дотичні концепції, архетипові картини світу й уявлення, які можна об'єднати на основі теоретичних установок сучасної середовищної теорії.

Виклад основного матеріалу. Методологія наукового пошуку зумовлює декомпозицію концепту “середовище” з метою опису його сутнісних характеристик. Оцінювання середовища як “місця” історично пов'язується з констатацією існування речі або явища та лежить у площині просторової термінології.

Простір постає визначальною категорією міфологічної моделі світу. “Оволодіння простором — це перший жест життя людей і тварин, рослин і хмар, основоположна маніфестація рівноваги і сталості” [14, с. 63]. Архаїчна свідомість осмислює простір у широкому сенсі як феномен, що відрізняється від геометричного простору та фізичної його моделі.

Міфопоетична багатовимірність простору реалізується через дроблення просторових уявлень, подання образу світу як окремого місця дії чи місця чийогось перебування (поле битви, місце проживання тощо). Місцевості, позначені у міфологічних текстах, не прив'язані до світу в цілому чи до окремих його частин.

Міфопоетична модель світу як просторово-часовий континуум — це простір, наповнений речами, людськими та сакральними істотами, всім, що його структурує та організовує. У підґрунті конструювання образу світу лежить опозиція “простір — позапростір”: Світ, Космос як територія проживання та інший світ — Хаос, чужий, невідомий, антагоністичний. Така опозиція інтерпретує процес відносин людини та світу — світ навколо є ворожим, сповненим небезпеки. Процес перетворення Хаосу на Космос через символи та ритуальні дії і є процесом організації, формування середовища перебування [15, с. 27].

Вислів Аристотеля: “Речі, що існують, перебувають десь, а неіснуючі ніде не перебувають” окреслив для системного аналізу проблематику місця [16]. У цього мислителя місце може існувати без прив'язки до тіла, воно продовжує існувати, коли зникають речі, прив'язані до місця. Але зміна місця змінює річ. Установлена відповідність речі та місця є виявленням природи предмета, що аналізується. Першим підходом є ієрархічне зіставлення місця й простору як частини й цілого. Місце трактується як частина простору, зайнята людиною чи річчю, при цьому місцю надається сенс мінімальної межі, а

простору, відповідно, — максимальної межі.

Другий підхід склала сукупність теоретичних конструктів соціологічної науки, пов'язаних з вирішенням проблеми взаємовідношення місця та соціального явища. Місце, наділене соціальним характером, формулюється як фокус визначеності, місцеперебування (П. Бурьє); осереддя, в якому кристалізуються соціальні зв'язки (Г. Зіммель), конструюються будь-які події (Т. Макогон), розміщується те, чим ми розпоряджаємося (Е. Штрекер) [17; 18].

Соціологічні теорії посилили у фундаментальних дослідженнях проблеми “місця” просторово-темпоральний аспект розгляду, який отримав об'єктивацію у поняттях “локал” та “місце місць”. Ідея локалу є одночасно опозицією географічному поняттю “місце розташування” й поняттю “місцезнаходження” та передбачає використання простору з метою формування середовища перебігу соціальної взаємодії, у якій координуються простір і час. Поняття “місця місць” (розташування місця) є продуктом ідентифікації місця іншим суб'єктом соціальної дії й точкою перетину простору та часу, оскільки передбачає ідею руху, переміщення тіл, а отже, використання часового горизонту для розділення подій на “до того”, “тепер” і “після” [19, с. 78].

Поведінковий підхід, підґрунтям якого стала концепція Р. Баркера, розглядає “місце” як виключно поведінкове поняття, де організоване фізичне середовище є детермінантою поведінки людини. У цьому контексті місце осмислюється як обмежена

в часі та просторі одиниця поведінки, у межах якої здійснюється циклічно-повторювана діяльність.

Наступний підхід відзначається ідеєю конкретності, системності та структурованості “місця”, заданості категорії в певній системі координат. У підґрунті підходу лежить географічне розуміння місця як територіальної одиниці (таксону, за Е. Алаєвим), будь-якої ділянки геотерії, що характеризується географічним становищем і протиставляється всій поверхні Землі [20, с. 65]. У В. Глазичева місце є “молекулою” середовища та визначається взаємодією людей у предметно-просторовому оточенні. Місце середовища проживання за Дж. Гібсоном — це протяжна компоновка, яка посідає певне становище в навколишньому світі [21, с. 46]. Г. Щедровицький називає “місцем” позицію людини в певній системі, а його функціонування має цілком відповідати вимогам системи. Тобто “людина–місце” в системі визначається накладеними на нього зв'язками структури та процесами, які відбуваються всередині [22].

Феноменологічна інтерпретація середовища як “місця” зумовлюється ідеями звернення до смислу й множинності суб'єктивного сприйняття соціального світу, яка є його частиною. Представники підходу обстоюють вичерпність розуміння місця як об'єктивно вимірюваної реальності. Проблеми нескінченності та поліваріантності сприйняття реальності, об'єктивовані у постмодерних розвідках, спрямували локус усвідомлення предметно-просторової дійсності у бік концентрації на суб'єктивних станах “місця”.

Суб'єктивні параметри категорія “місце” отримала через категорії “відчуття місця”, “місце поведінки”, розуміння відносності місця, його ототожнення через усвідомлення й через процес пізнання, “подійність”, які посилюють основну думку — створювальність місця. Місце постає, як те, що має значущість для людського життя, впливає на нього. Ідея місця пов'язана з проживанням, місцеперебуванням.

Усі речі світу за М. Гайдеггером розташовуються навколо місця, визначеного як “ось-буття”. Стурбованість відводить речам місце, спрямовує речі, облаштовуючи місце [23, с. 19–23]. Місце визначається зв'язками поля, збиральністю подій, становищем в організаційному механізмі [24]. Суб'єктивізм місця породжує смисли, які наповнюють людське буття. Осягнення смислу можливе за умов усвідомлення місця. Зміна місця означає появу нових смислів. Взаємодія простору та місця як означуваного й того, що означає, дає змогу поєднати їх віссю породження смислів, тобто визначити спільну функцію — функцію породження смислів [25, с. 29].

Досліджене підвищення ролі соціального простору, так званий “просторовий переворот” у процесах пізнання, зумовило обґрунтування модерних міждисциплінарних вимірів середовища державної політики, які, з-поміж іншого, існують у тезаурусі державної політики топологічних і метричних характеристик реальності: локація, периферія, центр, диспозиція та взаємодія “місць” суб'єктно-об'єктного складу державної політики тощо.

Так, популяризація диспозицій різноманітних “місць”, на якій ґрунтується туристична політика будь-якої держави, створює масштабні мотивації, що спонукають людей до зміни поведінки чи способу життя за рахунок демонстрації привабливості перебування саме у цьому місці. Водночас глобалізація й електронні технології, крім інтенсифікації туризму, посприяли формуванню принципово нових ментальних форм просторової поведінки людей — появи груп “неономадів” від топ-менеджерів до “трейлерних” мандрівників.

Набуття першочергового значення смислових і змістовних установок сучасного просторового виміру державної політики зумовлює появу в державно-політичному процесі проблематики “місця”, його сприйняття, уточнення диспозицій культурно-історичних цінностей, навколо яких відбувається соціальна консолідація. Зокрема, одним із формальних наслідків цих процесів є конструювання феномена регіоналізації у сенсі виявлення нових підходів до аналізу ідентичності: регіональних, локальних ідентичностей, ідентифікації з місцем, середовищем чи з місцеперебуванням.

Комбінації таких горизонтальних ідентичностей (життєвих сфер) становлять основу соціальної ідентичності у колективних та індивідуальних її формах, яка впливає у соціально-когнітивному сенсі на державну політику через усвідомлення прав як домагань: територіальних (екологічних, земельних, стосовно території як місця проживання), природно-антропологічних (житлових, демографіч-

них), духовно-культурних (вірування, символи, культура, мова), суб’єктно-професійних (володіння й виробництво). Соціальна ідентичність спонукає до дій на захист своїх прав та інтересів через участь на початковому етапі у суспільних об’єднаннях і громадянських акціях. Це, в свою чергу, забезпечує створення проміжної суспільної ланки між життєвими сферами людей і державною політикою. Отже, концептуалізація політики ідентичності в межах державно-політичного процесу зумовлюється намаганням держави враховувати та використовувати ідентифікацію громадян як неінституційний політичний ресурс [26].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розгляд категорії “місце” зумовлюється визначенням його контексту. Розуміння місця як метафізичного явища дає можливість розділити суще і сутнісне: суще визначається набором природних характеристик, а сутнісне є осмисленням сущого. За місцем закріплюється сутнісна сторона явища. “Середовище, з одного боку, — це фізичні факти, з іншого — система людського досвіду” [27].

Аналіз категорії “місце” поряд з аналітичними процедурами пізнання середовища як місця соціальної взаємодії, набору феноменів, фактів і речей окреслює семантичну складову процесу цього усвідомлення. Середовище набуває ознак суб’єктивної цілісності та формується як складна система смислів, що наповнює емпірико-раціональну реальність. У цьому контексті категорія “місце” наділяє середовище держав-

ної політики соціально-когнітивною сутністю, яка, зокрема, дефінується у понятті ідентичності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Грицанов А. А.* История философии. Энциклопедия / А. А. Грицанов, В. Л. Абушенко. — Минск, 2002. — С. 883–887.
2. *Делез Ж.* Ризома / Ж. Делез, Ф. Гваттари // Философия эпохи постмодерна : сб. переводов и рефератов. — Минск, 1996. — С. 6–31.
3. *Барсукова Н. И.* Дизайн среды в проектной культуре постмодернизма / Н. И. Барсукова. — М. : ФГОУ ВПО РГАУ ; МСХА им. К. А. Тимирязева, 2007. — 242 с.
4. *Хайдеггер М.* Бытие и время / М. Хайдеггер; [пер. В. В. Бибихина]. — М. : Ad Marginem, 1997. — 452 с.
5. *Лепский В.* Рефлексивно-активные среды инновационного развития [Электронный ресурс] / В. Лепский. — Режим доступа: <http://gtmarket.ru/laboratory/expertize/6728>
6. *Орлов Е.* Средовой подход в современном управлении / Е. Орлов // Современная наука. — 2010. — № 2. — С. 152–155.
7. *Штейнбах Х.* Психология жизненного пространства / Х. Штейнбах, В. Еленский. — СПб. : Язык, 2007. — 207 с.
8. *Раппапорт А.* Границы времени и сред [Электронный ресурс] / А. Раппапорт. — Режим доступа: <http://rapardes.blogspot.com/>
9. *Тертичка В. В.* Державна політика: аналіз та здійснення в Україні / В. В. Тертичка. — К. : Основи, 2002. — 750 с.
10. *Купрій В. О.* Соціально-політичне середовище державної політики. Конспект лекцій [Електронний ресурс] / В. О. Купрій, В. В. Тертичка. — Режим доступу: http://ipas.org.ua/old/doc/du/4_Synopsis.pdf
11. *Купрій В. О.* Організації громадянського суспільства як суб'єкти вироблення державної політики : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.01 / В. О. Купрій ; Національна академія держ. управління при Президентіві України. — К., 2007. — 20 с.
12. *Антонова О.* Проблема політичного середовища в аналізі державної політики / О. Антонова // Проблемні питання аналізу державної політики / уклад. В. Є. Романов. — Дніпропетровськ : Центр екон. освіти, 2002. — С. 13–21.
13. *Антонова О. В.* Середовище вироблення державної політики (теоретико-методологічні аспекти) : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : спец. 25.00.01 / О. В. Антонова; Дніпропетровський регіональний ін-т держ. управління Нац. академії держ. упр. при Президентіві України. — Дніпропетровськ, 2005. — 20 с.
14. *Барсукова Н. И.* Дизайн среды в проектной культуре постмодернизма / Н. И. Барсукова. — М. : ФГОУ ВПО РГАУ ; МСХА им. К. А. Тимирязева, 2007. — 242 с.
15. *Элиаде М.* Священное и мирское / Мирча Элиаде ; пер. с фр., предисл. и коммент. Н. К. Гарбовского. — М. : Изд-во МГУ, 1994. — 144 с.
16. *Аристотель.* Физика // Сочинения в 4 т. / Аристотель. — М.: Мысль, 1981. — Т. 3. — С. 59–262.
17. *Бурдьё П.* Социология политики / П. Бурдьё ; пер. с фр. Н. А. Шматко. — М. : Socio-logos. 1993. — 251 с.
18. *Макогон Т. И.* Топология местных сообществ / Т. И. Макогон // Вестн. Томского гос. ун-та. — 2013. — № 3. — С. 49–55.

19. *Филиппов А.* Социология пространства / А. Филиппов. — СПб.: Владимир Даль, 2008. — 285 с.
20. *Алаев Э. Б.* Социально-экономическая география / Э. Б. Алаев. — М.: Мысль, 1983. — 290 с.
21. *Гибсон Дж.* Экологический подход к зрительному восприятию / Дж. Гибсон. — М.: Прогресс, 1988. — 464 с.
22. *Щедровицкий Г. П.* Система педагогических исследований (методологический анализ) / Г. П. Щедровицкий // Педагогика и логика. — М., 1993. — С. 16–200.
23. *Артеменко А. П.* Поняття “топос” в онтологічній та соціально-філософській сферах дослідження / А. П. Артеменко // Гуманітарний часопис. — 2011. — № 1. — С. 19–23.
24. *Хайдеггер М.* Бытие и время / М. Хайдеггер; [пер. В. В. Библихина]. — М.: Ad Marginem, 1997. — 452 с.
25. *Костинский Г. Д.* Географическая матрица пространственности / Г. Д. Костинский // Известия РАН. — 1997. — № 5. — С. 20–37. — (Серия географическая).
26. *Волкова О. А.* Идентификация как объект изучения в политической социологии [Электронный ресурс] / О. А. Волкова, В. М. Капцын. — Режим доступа: <https://istina.msu.ru/> (Дата звернення: 02.07.17).
27. *Братко М. В.* Освітнє середовище вищого навчального закладу: пошук стратегій управління / М. В. Братко // Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка : зб. наук. пр. — 2014. — № 22. — С. 15–21.
2. *Delez Zh. and Gvattari F.* (1996), *Rizoma* [Rizoma]. *Filosofiya epohi postmoderna: sb. perevodov i referatov*, Minsk, Belarus.
3. *Barsukova N. Y.* (2007), *Dyzayn sredy v proektnoy kul'ture postmodernizma* [Design of the environment in the project culture of postmodernism], FGOU VPO RGAU; MSHA im. K. A. Timirjazeva, Moscow, Russia.
4. *Haydegger M.* (1997), *Bytie i vremena* [Being and Time], Ad Marginem, Moscow, Russia.
5. *Lepskiy V.* “Reflexive active environments of innovative development”, available at: <http://gtmarket.ru/laboratory/expertize/6728> (Accessed 14.09.2016).
6. *Orlov E.* (2010), “A medium-based approach to modern management”, *Sovremennaya nauka*, vol. 6, p. 152–155.
7. *Shteynbah H. and Elenskiy V.* (2007), *Psihologiya zhiznennogo prostranstva* [The psychology of living space], Jazyk, SPb, Russia.
8. *Rappaport A.* (1984), “Problems of formation of the environment”, available at: http://papardes.blogspot.com/2011/01/blog-post_4054.html?q=%D1%81%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%B0 (Accessed 18.01.2018).
9. *Tertichka V. V.* (2002), *Derzhavna politika: anallz ta zdlysnennyya v Ukraini* [State policy: analysis and implementation in Ukraine], *Osnovy*, Kyiv, Ukraine.
10. *Kupriy V. O. and Tertichka V. V.* (2009), “Socio-political environment of state policy. Summary of lectures”, available at: [//ipas.org.ua/old/doc/du/4_Synopsis.pdf](http://ipas.org.ua/old/doc/du/4_Synopsis.pdf) (Accessed 15.11.2017).
11. *Kupriy V. O.* (2007), “Civil society organizations as actors of state policy development”, Ph.D. Thesis, Public Administration, National Academy of Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv, Ukraine.

REFERENCES

1. *Gritsanov A. A., and Abushenko V. L.* (2002), *Istoriya filosofii. Entsiklopediya* [History of Philosophy. Encyclopedia], Minsk, Belarus.

12. *Antonova O.* (2002), "The Problem of the Political Environment in the Analysis of the State Policy", *Problemmi pitannya analizu derzhavnoyi politiki, Centr ekon. osvity, Dnipropetrovs'k, Ukraine.*
13. *Antonova O. V.* (2005), "The medium of development of state policy (theoretical and methodological aspects)", Ph.D. Thesis, Public Administration, Dnipropetrovs'k Regional Institute, National Academy of Public Administration under the President of Ukraine, Dnipropetrovs'k, Ukraine.
14. *Barsukova N. Y.* (2007), *Dyzayn sredy v proektnoy kul'ture postmodernizma* [Design of the environment in the project culture of post-modernism], FGOU VPO RGAU ; MSHA im. K. A. Timirjazeva, Moscow, Russia.
15. *Eliade M.* (1994), *Svyaschennoe i mirskoe* [Sacred and secular], Yzd-vo MHU, Moscow, Russia.
16. *Aristotel.* (1981), *Fizika. Sochineniya v 4 t.* [Physics. Essays in 4 volumes], vol. 3, Myisl, Moscow, Russia.
17. *Burde P.* (1993), *Sotsiologiya politiki* [Sociology of politics], Socio-logos, Moscow, Russia.
18. *Makogon, T. I.* (2013), "Topology of Local Communities", *Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta*, vol. 3, p. 49–55.
19. *Filippov A.* (2008), *Sotsiologiya prostanstva* [Space sociology], Vladimir Dal', SPb, Russia.
20. *Alaev E. B.* (1983), *Sotsialno-ekonomicheskaya geografiya* [Socio-economic geography], Myisl, Moscow, Russia.
21. *Hibson DZh.* (1988), *Ekolohycheskyy podkhod k zrytel'nomu vospryyatyyu* [An ecological approach to visual perception], Progress, Moscow, Russia.
22. *Schedrovitskiy G. P.* (1993), "The system of pedagogical research (methodological analysis)", *Pedagogika i logika*, Moscow, Russia.
23. *Artemenko A. P.* (2011), "The notion of "topos" in ontological and socio-philosophical spheres of research", *Gumanitarniy chasopis*, vol. 1, p. 19–23.
24. *Haydegger M.* (1997), *Bytie i vremya* [Being and Time], Ad Marginem, Moscow, Russia.
25. *Kostinskiy G. D.* (1997), "Geographical matrix of spatiality", *Izvestiya RAN*, vol. 5, p. 20–37.
26. *Volkova O. A. and Kapitsyin V. M.* "Identification as the object of study in political sociology", available at: <https://istina.msu.ru> (Accessed 2.07.17).
27. *Bratko M. V.* (2014), "Educational environment of a higher educational institution: the search for management strategies", *Zbirnik naukovih prats: Pedagogichna osvita: teoriya i praktika. Psihologiya. Pedagogika*, vol. 22, p. 15–21.